Газета издается на балкарском языке с 1924 года.

Интернет-версия: zamankbr.ru

ЗАМАН

Геуюрге кюн, 12 апрель, 2016 жыл № 67 (19988)

КЪАБАРТЫ-МАЛКЪАР РЕСПУБЛИКАНЫ ПАРЛАМЕНТИНИ ЭМ ПРАВИТЕЛЬСТВОСУНУ ГАЗЕТИ — ВРЕМЯ — ГАЗЕТА ПАРЛАМЕНТА И ПРАВИТЕЛЬСТВА КАБАРДИНО-БАЛКАРСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

Къарау

Шимал Кавказда бек уллу православный храмладан бири Нальчикде ачыллыкъды

Къабарты-Малкъарда православный храм ачылыргъа кёп къалмагъанды. Ол Шимал-Кавказ федерал округда бек уллуладан бири боллукъду. Аны къурулушу къалай баргъанына КъМР-ни Башчысы **Юрий Коков** къарагъанды.

Сыйлы Мария Магдалинаны собору ачылырын республикада жашагъанла 2004 жылда мурдоруна биринчи таш салыннгандан бери сакълайдыла. Бу дин мекямны къурулушу башлана да, тохтай, алай баргъанды. 2009 жылдан бери уа анда иш къымылдамагъанды. Жаланда арт кезиуде ол жангыдан башланнганды эмда тохташдырылгъан графикден таймай бардырылады.

Юч минг квадрат метрден артыкъ жерни тутхан мекямны ичи,тышы да сюртюлюп, башы жабылып бошала турадыла, къабыргъалагъа суратла салынадыла, арбаз, юйню тёгереги да жашиллендириледи, тапландырылады. Ол ишле бошалгъанлай, видео бла къарауну, отдан сакъланыуну системалары тохташдырыллыкъдыла.

Объектни православный динни тутханланы бек сыйлы байрамларына - Пасхагъа - толусунлай хайырланылыргъа берирге деп аллай борч салынгнанды. Быйыл ол кюн 1 майгъа тюшеди.

Къурулуш не халда болгъанына къараргъа КъМР-ни Башчысы бла бирге тийишли министерстволаны бла ведомстволаны оноучулары, Нальчик шахарны администрациясы да баргъандыла.

КъМР-ни Башчысыны бла Правительствосуну пресс-службасы.

ПАРЛАМЕНТ

Жалгъан продукцияны чыгъарыугъа тыйгъычла салыуну амалларын излегендиле

2015 жылда Къабарты-Малкъарда кеф этдириучю ичгилени чыгъарыу бла байламлы 666 аманлыкъ этилгенди, 37 жашырын цех жабылгъанды, 18 иеге ачылгъан уголовный ишле сюдню къарауууна берилгендиле. Быллай шартланы КъМР-ни Парламентини президиумуну келечиси – промышленность эм сатыу-алыу министрни орунбасары Александр Бирюк законла чыгъарыучу органны президиумуну кезиулю жыйылыуунда «правительстволу сагъатда» кёргюзтгенди.

КъМР-ни Башчысы былтыр 14 июльда чыгъаргъан указына тийишлиликде республикада Промышленный товарланы законлагъа бузукълукъла этип сатыу-алыугъа къажау комиссия къуралгъанды. Аны къауумуна Правительствону келечилери, КъМР-де баш федерал инспектор, федерал толтуруучу власть органланы республикада жер-жерли бёлюмлерини къуллукъчулары да киргендиле.

Аны ишинден белгили болгъаныча, законсуз чыгъарылгъан эм сатылгъан продукцияны асламы ичги затладыла (аманлыкъланы 98 проценти тенгли бири), жалгъан дарманладыла эм аш-азыкъды. Докладчы айтханыча, нефтьни законсуз жарашдырыу бла байламлы эки шарт ачыкъланнганды. Ол бузукълукъну этгенле административ жууапха тартылгъандыла.

Оператив-профилактика ишлени хайырындан (кеф этдириучю ичгилени санамай) сатыуалыудан 501,5 минг жалгъан продукция сыйырылгъанды: битеу да бирге 25 миллион сом багъасы. Росздравнадзорну КъМР-де Управлениясы аптекалада, саулукъ сакълау организациялада 60-дан аслам тинтиу бардыргъанды. Дарманланы, медицина затланы хайырланыу бла байламлы излемлеге этилген бузукълукъла ючюн административ жууапха тартыуну юсюнден 48 протокол жарашдырылгъанды. 1300 минг сом тазир салыннганды.

Хайырланыучуланы эркинликлерин къоруулау эм адамны ырахатлыгъы жаны бла федерал службаны республикада Управлениясы 780 тинтиу бардыргъанды. Аланы кезиюнде аз-азыкъ затла техника регламентге келишгенлери бла къалгъанлары сюзюлгенди. Бузукълукъла ачыкъланып, 302 эсгертиу этилгенди. Ботулизм аурууну профилактикасыны чекленде консерва предприятияла хазырлагъан 530 минг банканы сатыудан кетерирге тюшгенди. Жети предприятияда техника регламент сакъланмагъаны баямланнганды.

Депутатланы докладчыгъа соруулары кёп болгъандыла. Ала жалгъан дарманлагъа къажау мадарланы кючлендирирге кереклисин чертгендиле. Докладны сюзюп, парламентарийле жууаплы органлагъа тийишли эсгертиулени къабыл кёргендиле.

Президиумну келечилери андан сора «Къабарты-Малкъар Республиканы бла Москваны правительстволарыны араларында сатыу-алыу-экономика, илму-техника эм культура жаны бла бирге ишлеуню юсюнден келишимни къабыл кёрюню юсюнден», «Калининград областьны бла Къабарты-Малкъар Республиканы араларында бирге ишлеуню юсюнден келишимни къабыл кёрюню юсюнден», «Къабарты-Малкъар Республиканы бла Татарстан Республиканы араларында сатыу-алыу-экономика, илму-техника, социал эм культура жаны бла бирге ишлеуню юсюнден келишимни къабыл кёрюню юсюнден» республикалы законланы проектлерин сюзгендиле.

Аграр политика, экология, табийгъатны хайырланыу эм жер бла байламлы халла жаны бла комитетни башчысы **Мокъаланы Кемал** депутатланы «КъМР-ни бир-бир законларына тюзетиуле кийириуню юсюнден» законуну проекти бла шагъырей этгенди. Ол эл мюлкге жараулу жерлени хайырланыугъа контрольну игилендирир мурат бла жарашдырылгъанды. Жер бла байламлы халла жаны бла къырал политиканы, бу сфераны правулу актла бла жалчытыу жаны бла бир-бир эркинликлени КъМР-ни Эл мюлк министерствосуна берирге белгиленеди.

Президиумну депутатлары федерал законлагъа кеслерини эсгертиулерин этгендиле эмда РФ-ни башха субъектлеринде коллегаларыны башламчылыкъларына къарагъандыла.

КъМР-ни Парламентини пресс-службасы.

ТЮБЕШИУ

Студентлени соруулларына - шарт жууапла

Республиканы Правительствосуну Председателини биринчи орунбасары – эл мюлк министр Сергей Говоров алгъаракъда Къабарты-Малкъар къырал аграр университетде агробизнес эмда жерчилик факультетни преподавательери эмда студентлери бла тюбешгенди.

Жаш тёлюню соруулларыны асламысы окъуу бошалгъандан сора иш къайда, къалай табаргъа боллугъу бла байламлы эдиле. Сергей Говоров, республиканы эл мюлк сферасына уста, билимли специалистле не заманда да керек болгъанларын айтып, иги окъургъа кереклисин чертгенди. Вузну ректору **Аслан Апажев** а кёп мюлклени башчылары, хунерли выпускниклени излеп, ол жумуш бла ректоратха келип тебирегенлерин билдиргенди.

Министр элледе урунургъа сюйген жаш адамлагъа себеплик этиу программаланы къалай хайырланыргъа боллугъун да туура этгенди. Сёз ючюн, «Энди ишлеп башлагъан фермер» деген проектни юсю бла агробизнес ачаргъа сюйгеннге бир миллион сом бериледи. «Элде жаш юйюр» дегенни хайыры бла уа эки-юч жылны ичинде жетишимли урунганла фатар къоллу болургъа боллукъдула.

Тюбешиуде къоркъуусуз эл мюлк продукцияны юсюнден да сёлешиннген эди. Сергей Говоров Роспотребнадзорну бла Россельхознадзорну ишлерини, борчларыны юсюнден толу хапар айтханды, алада не тюрлю тинтиуле бардырыргъа боллугъун да билдиргенди.

Тамата тёлю къонакъгъа жерлени, ол санда сабанланы, ёлчемин сакълауну, аланы къурулушха, терк айныгъан терек бахчаланы къураугъа бериуню юсюнден да соруулары болгъанды. Дагъыда аллай тийрелени мониторинг этиу жаны бла университет министерствогъа себеплик этерге боллугъун да туура этгенди.

Бу тюбешиу анга къатышханлагъа магъаналы болгъанын бары да белгилегендиле. Студентлеге производствону практиканы ётерге онглары болурча министр кеси жанындан предприятиялагъа рекомендацияла этерге сёз бергенди.

ОМАРЛАНЫ Мурат.

КЕНГЕШ

Жайда спорт секцияла, кружокла да жабыллыкъ тюйюлдюле

Тийишли министерствола бла ведомствола сабийлени жай солууларыны къайгъысына киришгендиле. Бу кюнледе КъМР-ни Правительствосунда Акъылбалыкъ болмагъанланы ишлери жаны бла комиссияны «Кюн шахар» чыгъармачылыкъ академияда бардырылгъан кенгешинде да ма аны тап къурауну амаллары бла онглары сюзюлгендиле.

Аны ача, КъМР-ни Правительствосуну Председателини орунбасары - билим бериу, илму эмда жаш тёлюню ишлери жаны бла министр **Нина Емузова** ала къарарыкъ эки вопрос да бек магъаналы болгъанларын, къошакъ билим берген, жай солууну къурагъан учреждениялану азлыгъы ючюн кеслери алларына къалгъан сабийлени саны ёсгенин белгилегенди. Ол комиссияны ары дери да бир ненча жыйылыуу болгъанын, тинтиуле да бардырылгъанларын билдиргенди. «Жарсыугъа, муниципал къуралыула, билим бериу, культура, спорт жаны бла институтла халкъ асламла бла къурагъан ишлерине сабийлени къатышдырмагъанлары ачыкъланнганды»,-дегенди.

Ол арт эки жылны ичинде сабийлени иш бла жалчытыу эмда тюрлю-тюрлю жумушлагъа къошуу да артыкъ аламат болмагъанын, аланы араларында аманлыкъ этгенлени саны ёсгенин да эсгертип, ол кемчиликлени тюзетмей жарарыкъ тюйюлдю, дегенди. Жайда культура, спорт секцияла, кружокла жабылмазгъа керек болгъанларын эсге салгъанды.

Андан сора КъМР-ни урунуу, иш бла жалчытыу эмда социальный къоруулау министри **Тюбейланы Альберт** сёлешгенди.Ол быйыл сабийлени жай солууларын къураугъа 163806,6 минг сом къоратыллыгъын, ёксюзлеге, къарар адамлары болмай къалгъанлагъа, социальный къоруулауну араларыны эсеплеринде тургъанлагъа энчи эс буруллугъун, аллай 15 500 сабийге хакъсыз путёвкала берилликлерин айтханды. Аладан сора да, къыйын жашау болумгъа тюшген 7500 баланы, акъылбалыкъ болмагъанланы ишлери жаны бла комиссияны эсебинде тургъанладан - 476, аны жер-жерледе бёлюмлеринден да 107, интернат учреждениялады 315 сабийни жай солуулары къураллыкъларына ышандыргъанды.

«Патриот», «Мен- Россейни гражданиме» деген сменле, фахмулу, халкъла аралы, битеуроссей форумлада, республикалы олимпиадалада хорлагъан, Окъуучуланы илму-техника чыгъармачылыкъларыны республикалы арасына жюрюген сабийлеге «Эльбрус» пансионатда «Союз» деген профильли смен бардырылыргъа белгиленнгенин да билдиргенди министр.

Ахыры 2-чи бетдеди.

Тапландырыу

Элни орамлары жарытыладыла

Бюгюнлюкде Бабугент элни Тогъуза, Аттасау, Баший эм Осман улу атлы орамларында жангы чыпынланы орнатып, ток чыбыкъланы тартып, кечеде тёгеркни-башны жарытырча амал табылгъанды. Жуукъ заманда уа аллай жумушла Къазий, Ксана, Тюмен, Бёзю, Чочу улу атлы эмда Школьная бла Садовая орамлада да тамам этилликдиле.

Быллай магъаналы иш ючюн жамауатны атындан элни башчысы Османланы Мухтар районну администрациясыны специалистине - Бёзюланы Асланнга, Черек РЭС-ни таматасы Жангоразланы Хасаннга эмда ол организацияны ишчилерине: Батчаланы Муратха, Османланы Анатолийге бла Муслимге, Уяналаны Казимге, Токълуланы Хызыргъа, Мурат Губжоковха эм Беслан Урусовха ыразылыгъын билдиреди.

Орамланы жарытыу жаны бла ишле жуукъ заманда Огъары Малкъарда да бардырыллыкъдыла. Элде бу жаны бла болум артыкъ иги тюйюлдю. Болсада «РусГидро» компания анда бу ишни къолгъа алыргъа айтады. Бюгюнлюкде чыракъла алыннгандыла, жангы чыпынла да орнатылып хазырдыла.

БЁЗЮЛАНЫ Залина.
Черек муниципал районну администрациясыны пресс-службасы.

КОНКУРС

Къол кётюрюу барады

Ариулукъну «Мисс Россия» деген конкурсуна быйыл Къабарты-Малкъардан Назима Гоова да къатышырыкъды. Биринчи кере ол быллай эришиуге онеки жылында келген эди. 2014 жылда уа «Мисс КБР»-де алчы жерге тийишли болгъанды.

1 апрельден бери конкурсну сайтында къол кётюрюу ачылгъанды: **http: //missrussia.ru/contest-2016**. Php. Аны жаланда бир кере IP-адресден этерге боллукъду. Къол кётюрюу кеси уа **16 апрельге** дери бардырыллыкъды.

Ахырында 20 къызны сайларыкъдыла. Аладан онусу сайтда хорлагъанла боллукъдула. Бирсилерин а жюри айырлыкъды. Топ-20 **16 апрельге** финалны жабылыуунда белгиленирикди. Андан сора ол къызла «Мисс Россия- 2016» даража ючюн эширирикдиле.

Бу конкурсха Шимал-Кавказ федерал округдан къызла быйыл биринчи кере къатышханларын белгилерчады. Ала КъМР-дан, Север Осетия-Аланиядан бла Дагъыстандандыла.

«Тюрклюлени алтыны» форум

«Бирлик, мамырлыкъ, келишиулюк - россейли къыраллыкъны мурдору»

«Тюрклюлени алтыны» деген жаш тёлю билим бериу форум ачылгъанды. Россейни Президенти Владимир Владимирович Путин, анга къатышханланы алгъышлап, алагъа жетишимле тежегенди.

-Бек башы – сиз барыгъыз да тюрлю-тюрлю халкъланы келечилерини араларында огъурлу къоншулукъ, мамырлыкъ эмда келишиулюк неден да багъалы болгъанына терен тюшюннгенсиз. Ма ол жорукъла ёмюр-ёмюрледе россейли къыраллыкъны ёзеклеринден бири болгъанлай келедиле. Ала бизни ата-бабаларыбызгъа къыралны, илмуну бла культураны бирге айнытыргъа болушхандыла. Сизни бу тюбешиуюгюзча башламчылыкъла жамауатны бирикдириуге, жаш тёлюню сыйлы адет-тёрелерибизге сакъ болууну, Россейни халкъларыны бир тарыхына кертичилей къалыуну ниетлеринде юйретиуге себеплик этериклерине ишексизме,-деп айтылады къыралыбызны башчысыны алгъышлау сёзюнде.

Президентни Администрациясыны башчысыны орунбасары Магомедсалам Магомедов а форумчула ишлерин келишиулюкде, шуёхлукъда бардырларын сюйгенин билдиргенди. «Бизни деменгили Ата журтубуз –кёп миллетлиди эмда кёп динлиди. Аллай къыралда халкъланы араларында келишиулюкню сакълау баш магъаналы борчду»,-деп чертгенди.

Ахыры 2-чи бетдеди.

Жайда спорт секцияла, кружокла да жабыллыкъ тюйюлдюле

Ахыры. Аллы 1-чи бетдеди.

Андан сора Тюбей улу 14-18-жыллыкъланы окъуудан бош заманларында иш бла жалчытыу жаны бла не мадарла этилгенини юсюнден айтханды. Комиссияны председателини бир ненча соруууна жууапла бергенди.

КъМР-де Ич ишлени министерствосунда акъылбалыкъ болмагъанланы ишлери жаны бла бёлюмню таматасыны орунбасары **Мухамед Арамисов** а жай солуу кезиуде къоркезиуюнде уа жайда сабийле не этип айланнганларына, ишлеген жерлеринде да кеслерин къалай жюрютгенлерине къараллыкъды. КъМР-ни Ич ишлерини министерствосунда бу магъаналы иш ючюн жууаплы болгъанла тохташдырылгъандыла.

Мухадин Кумахов а ол башчылыкъ этген Культура министерство сабийлени жай солууларын къурау бла байламлы ишлени энчи планын жарашдыргъанын билдиргенди. Анга кёре, библиотекалада «Жаш къуусузлукъ къалай жалчытылынырыгъын билдиргенди. Лагерьледе, сабийле солурукъ башха жерледе, жоллада да тинтиуле бардырыллыкъдыла. «Ышаныулукъну телефону» дайым да ишлерикди. Атаанала бла да ангылатыу иш бардырыллыкъды. Солуу лагерьледе урунурукъ студентле бла да ушакъ этилликди. «Акъылбалыкъ» операцияны болгъан къадарынгда окъу», «Китапха сюймеклик» дегенча жай окъуула къураллыкъдыла, сабий садлада, школ эмда жай солуу лагерьледе да къырал филармонияны артистлери лекторийле бардырлыкъдыла, концертле кёргюзтюрюкдюле. Музейле ыйыкъгъа бир кере сабийлеге хакъсыз ишлерикдиле, маданият аралада, театрлада ишлегенле тюрлю-тюрлю сахна оюнла къурарыкъдыла.

Солдан онгнга: Тюбейланы Альберт, Нина Емузова, Светлана Озова.

Мухадин Лялюшевич, Нина Емузованы соруларына жууапла бере, артистле хар заманда да жай айлада ишлеучюлерин эмда театргъа билетлени багъалары уа артыкъ уллу болмагъанын, жандауурлукъ программала да кёргюзтюллюклерин билдиргенди. Элледе Маданият юйледе художестволу коллективле ишлериклерин да айтханды.

КъМР-ни спорт министрини орунбасары **Заурбек Хежев** а жай кезиуде эки мингден аслам спорт лагерь, клубла, арала ишлериклерин, сабийлеге деп спартакиадала, футболдан эришиуле, башха тюрлю спорт оюнла да къураллыкъларын чертгенди. «Спорт наркотиклеге къажауду» деген ат бла теннисден, стол теннисден, баскетболдан, волейболдан, женгил атлетикадан да тюбешиуле, эришиуле къураллыкъларын билдиргенди.

Граждан обществону институтлары бла байламлыкъла къурау эмда миллетлени ишлери жаны бла управлениянны башчысы **Анзор Курашинов** да жамауат организацияла жаш тёлю бла къалай ишлегенлерин эмда быйыл жай кезиуде бардырыллыкъларыны юсюнден билдириу этгенди. Социал ишлери ючюн грант алгъан коммерциялы болмагъан жамауат организацияланы бу магъаналы кампаниягъа къошууну тюзге санагъанды.

Тюбешиуню ахырында Нина Емузова комиссияны къауумуну эмда жыйылыугъа келген жууаплы адамланы эслерине, жай кезиуге къарамай, къошакъ билим берген учреждения, ол санда «Кюн шахар» да, толу кючлери бла ишлерге кереклисин къаты эсгертгенди. Дагъыда МВД-ны эсебинде тургъан 260 жашдан бла къыздан экишерин-ючюшерин хар министерство, башха жууаплы ведомствола, учреждения да къолгъа алып, тюз жолгъа салсала, бек уллу жумуш этерик эдиле, дегенди.

ХОЛАЛАНЫ Марзият.

ЖЫЙЫЛЫУ

Концлагерьледе азап чекгенлени, алай а чыдагъанланы, бойсунмагъанланы тийишлисича кёргендиле

1945 жылны 11 апрелинде Бухенвальд концлагерьни тутмакълары, бирча къжау туруп, эркинликлерин къорулагъандыла. Андан бери ол кюн Фашист концлагерьледен азатланнганланы халкъла аралы кюнюне саналады. Ол бек уллу хорламладан бириди, нек дегенде адамланы кёбюсю фронтда угъай, быллай жерледе зорлукъдан, азаплыкъдан, артыкълыкъдан къырылгъандыла. Абадан, сабий, къарт – бери тюшгенлени къадарлары белгили эди – ёлюм.

Неден да бек ачыу этдиргени, жарсытханы уа «ёлюмню фабрикаларында», аланы саны уа онтёрт мингден аслам эди, кёп сабийни жашауу юзюлгениди. Гитчелеге деп Польшада Лодзь шахарда энчи концлагерь окъуна болгъанды. Аланы андан Освенцимге ийип, газ камералада «буугъандыла». Алай асламысы уа Лодзьда ачдан, тюйюлгенден, аурууладан жоюлгъандыла. Суратлада шинжили чыпынладан къарагъан арыкъ сабийлени мудах кёзлери уа бюгюн да адамланы кёллерин толтура, ол къайгъылы жыллары эсгертедиле.

Битеу да Экинчи дуния урушну кезиуюнде концлагерьлеге башха-башха къыралладан онсегиз миллион адам тюшгенди, онбир миллиону, ол санда уа тёрт миллион сабий, артха къайтмагъандыла. Алай ол къадар къыйынлыкъдан, насыплары тутуп, сынмайбюгюлмей, адамлыкъларын тас этмей чыкъгъанла да болгъандыла. Ала артда, урушдан сора, мамыр жашауну къураргъа къыйын салгъандыла.

Аллайла бизни республикада да бардыла. Нацист концлагерьледе эм зауукълу болургъа керекли кезиулерин – сабийликлерин - ётдюргенле байрам кюнлеринде КъМР-ни Жамауат палатасында жыйылгъандыла. Аланы алгъышларгъа палатаны келечилери, сабийле да келген эдиле. Ала, ол ауур жылланы юслеринден назмуланы окъуй, ветеранлары быыздан юлгю алгъанларын, ала бла ёхтемленнгенлерин айтхандыла эм алагъа кеслери жазгъан, уруш замандача, ючгюл письмоланы бергендиле.

Школчулагъа лагерьледе болумну юсюнден видеоролик да кёргюзтюлгенди, анда адамланы «ёлюмню фабрикаларына» къалай ашыргъанларыны, аланы кюйдюргенлерини, медицина сынаулагъа жибергенлерини эм кёп башха зорлукъланы юслеринден айтыла эди. Залда анга жюрексинмей хазна бир инсан да къараялмагъан эди.

Тутмакъладан бири **Ирина Акишина** да кесини назмусун окъугъанды. Ол, анда жаш тёлюге ата журтдан айырылыу къалай ачыулу болгъанын, ала игиликге, тюзлюкге ийнаныуларын бир такъыйкъагъа да тас этмегенлерин билдире эди. «Бизни къулла этерге сюйгендиле. Алай къыралыбыз хорларыгъына, келип бизни азат этериклерине ишеклигибиз жокъ эди. Сакълагъанбыз, чыдагъанбыз, муратыбыз толгъанды, ма энди уа, дагъыда, «Непокоренные» деген майдалла бла да саугъаланнганбыз», - дегенди ол.

Аланы Россейни Жамауат палатасыны члени **Заурби Нахушев**, палатаны башчысы **Хазратали Бердов**, аны орунбасары **Атталаны Жамал**, социальный политика эм саулукъ сакълау жаны бла комиссиясыны башчысы **Мухамед Шихабахов** алгъышлагъандыла. Заурби Ахмедович, бюгюн тынчлыкъда жашагъан адамлагъа ала кёрген къыйынлыкъны ангыларгъа, ол угъай, аланы жапсарыргъа сёз табаргъа къыйын боллугъун белгилей, ветеранлагъа хурмет этгенди.

Хазратали Бердов а, кёп адам къыйналып ёлгенлери ючюн 11-чи апрель бла алгъышларгъа къыйын болгъанын, алай сау къалгъанланы сыйларын кёрмей къояргъа да жарамазлыгъын чертгенди: «Бюгюн сизге бу видеону, суратланы кёргюзтюп, сынагъаныгъызны эсигизге тюшюртгенибиз ючюн кечгинлик тилейбиз. Алай биз жангыз да бир мурат бла этгенбиз аны – бюгюн бери келген сабийле сиз кёргенни жюреклери бла сезер, билир ючюн. Аланы тюз ниетли, Ата журтха сюймекликде юйретиуде быллай кадрланы магъаналары уллуду. Сиз, неге да къарамай, жашауугъузну жарыкъ ётдюргенсиз, журтугъузну айбат этерге кюрешгенсиз, аны ючюн аллыгъызда баш урабыз».

Атталаны Жамал да, бу суратлагъа кёз жашла келмей къараргъа онг болмагъанын белгилегенди. «Сиз сабийлигизде кёрген къыйынлыкъланы айтып ангылатыргъа къыйынды. Алай огъурсуз болумлада къажыкъмагъансыз, тюзлюкге ийнаннгансыз. Сизге къарай, концлагерьде болгъан, фашистлени къолларындан жоюлгъан Муса Джалильни хорлам келлигини, ол фашистлени алларында тобукъланмазлыгъыны юсюнден сёзлери эсиме тюшедиле. Ала сизге деп жазылгъанчадыла, мен сизге жюрекден ыспас этеме». – дегенди ол.

Къонакъла татлы ашарыкъла бла да сыйланнгандыла. Палатаны келечилери бла ушакъ этгенде уа, ала бусагъатда къалай жашагъанларыны, медицина болушлукъ излегенде къаллай чурумлагъа тюбегенлерини, льготала керек болгъанларыны юсюнден билдиргендиле. Хазратали Бердов а алагъа медицина болушлукъ этиуню кесини энчи контролюна аллыгъын айтханды.

Ахырында саугъала берилгендиле, жыйылыу бирге суратха тюшюу бла бошалгъанды.

КУЛЬЧАЛАНЫ Зульфия.

«Бирлик, мамырлыкъ, келишиулюк - россейли къыраллыкъны мурдору»

Ахыры. Аллы 1-чи бетдеди.

Россейли жаш тёлюню башчысы Сергей Поспелов а тарыхны эсге салгъанды. Уруш жыллада совет солдатла кимге да болушургъа хазыр болгъанларыны юсюнден юлгюле келтирип айтханды. «Уллу Хорламны бизге сыйлы жумушну миллетлерине да къарамай бирча тамамлагъанла- Ата журтларын, от жагъаларын, сюйген юйюрлерин къоруулагъанла –келтиргендиле. Биз а аланы туудукъларыбыз – бир халкъбыз, андады бизни кючюбюз. Хорларгъа къолундан келген, хорлагъан да этген деменгили, кючлю къырал бизбиз»,-дегенди.

Миллетлени ишлери жаны бла федерал агентствону башчысы Игорь Баринов а Россейни тюрк дунияны арасына санагъанды. «Россейни тарыхын тюрклюлени тарыхларындан айырыр онг жокъду. Шуёхларым, хар зат да бизни къолубуздады. Къарындаш халкъланы адет-тёрелерин, маданиятларын къоруулагъыз, сакълагъыз, байыкъландырыгъыз»,-дегенди. Аны сёзюн андан ары РФ-ни Жамауат палатасыны Аппаратыны башчысы Сергей Смирнов бардыргъанды: «Сизнича тирилени, кючлюлени, жигитлени хайырындан къыралыбыз деу къаяча сюеледи. Сизге жюрегимден алгъыш эте, жетишимле тежейме, ишигизден къууаныгъыз дейме».

Миллетлени араларында келишиулюкню юсюнден Башкирияда айтылгъаны бошдан тюйюлдю. Нек дегенде аны жеринде онла бла миллетле бла халкъла мамырлыкъда, бир бирлери бла жарашып тынчырахат жашайдыла, дегенди Башкъортостан Республиканы башчысы Рустем Хамитов. «Бюгюнлюкде миллетинги инсаны, Россейни бир кесеги болгъанынгы сезиу адамланы акъыллары на сингнгер ючюн къырал бла жамауат бирге мадарла этерге керекдиле. «Тюрклюлени алтыны» деген форум а аны аламат юлгюсюдю. Барыгъызны да тарыхны терен билирге, аны байлыкъларына сакъ болургъа чакъырама»,-дегенди ол.

Форум ачылгъан заманда миллет тепсеулени бла жырланы байрамы да къуралгъанды. Анга къатышханла тюрк халкъланы кёп тюрлюлюклерин кёргендиле. Андан сора Сергей Поспелов регионну жаш тёлюсюню тири къауууму бла тюбешгенди. Студентле, магистрантла бла аспирантла, жамауат организацияланы бла къымылдауланы келечилери Федерал агентствону башчысына Башкъортостанны жаш тёлюсюн тынгысыз этдирген соруула бергендиле. Ала уа жаш тёлю политиканы жашауда бардырыуну, динлени аралырында халланы, «Школчуланы россейли къымылдауууну» регионлада ишини, «Хорламны волонтёрлары» къымылдауну юслеринден эдиле.

Эсигизге салайыкъ, «Тюрклюлени алтыны» деген жаш тёлю билим бериу форум 10-16 апрельде бардырылады. Аны Жаш тёлюню ишлери жаны бла федерал агентство, М.Акмулла атлы Башкир къырал педагогика университет, Маданият хазнаны сакълауну эмда адеп-къылыкъны фонду РФ-ни Жамауат палатасыны бла Башкъортостан Республиканы Правительствосуну болушлукълары бла къурагъандыла.

Анга къатышханла 12-ден артыкъ региондан, ол санда Татарстан, Башкъоторстан,Саха (Якутия), Къарачай-Черкес, Хакас, Къабарты-Малкъар республикаладан эмда Россейни башха субъектлеринден келгендиле.

Бюгюн - Авиацияны бла космонавтиканы халкъла аралы кюнюдю

Аламны тинтиу жер жюзюнде жашагъанлагъа магъаналыды эмда хайырлыды

1969 жылда америкалы астронавтла Айгъа чыкъгъанларындан сора, 21-чи ёмюрде аламгъа туристле дайым да учарыкъларына, ол угъай, Кюн системаны башха планеталарына жетериклерине ийнаннгандыла. Алай алыкъа бу муратла толмагъандыла. Аны бла бирге уа космосну тинтиу неге керекди деген соруууну бергенле да кёпден-кёп болуп барадыла.

Алай, алимле айтханларыча, аламны тинтиу жер жюзюнде жашагъанлагъа кёп тюрлю онгла береди, ол санда саулукъ сакълауда, къоркъуусузлукъну жалчытыуда, промышленностьда, башха сфералада да. Сёз ючюн, биринчиден, аламны жашырынлыкъларын ачыкълау Планетабызны астероидледен сакъланыргъа болушады.

NASA агентствону шартларына кёре уа, Жерге кенглиги футбол майдан тенгли темир неда таш астероид орта эсеп бла хар 10 минг жылдан жууукълашады. Кенглиги 100 метрге жетгенле уа жашауну ахырда жокъ этерге боллукъдула. Аламны тинтиу жаны бла халкъла аралы программала уа, аллай къоркъууланы алгъадан ачыкълап, аладан сакъланыуну, аллай объектлени жокъ этиуню мадарларын жарашдырыргъа онг берединe.

Космос программалагъа деп кёп оборудование, технологияла, материалла да чыгъарылгъандыла. Бюгюнлюкде ала адамланы харкюнлюк жашауларына сингнгендиле. Сёзге, бузлатылгъан тахта-кёгетледен бюгюнлюкде хар юй бийче да татыулу ашла хазырлайдыла, алай бу технология уа бек алгъа аламны тинтгенлеге деп чыгъарылгъан эди.

Неда 1960 жылда алимле энчи пластик жарашдыргъандыла. Ол жууургъан орунуна хайырланады эмда адамны кесини жылыууну 80 процентин сакъларгъа болушады. Бюгюнлюкде аллай жууургъанланы къыйын болумгъа тюшгенлени къутхаргъанда хайырланадыла.

Халкъла аралы космос станциялада кёп тюрлю медицина жангылычла чыгъарылгъандыла. Бюгюнлюкде ала жерде кёп затха жарайдыла. Сёз ючюн, рак ауруугъа къажау клеткаланы керекли жерге жетдириу жаны бла технологияла, МРТ аппаратны ичинде къыйын операция этген робот-манипулятор да аллай станциялада къуралгъандыла. Алимле космонавтланы микротизгинни (цепь) бир кесеги боладыла. Ахырында уа адам улу да жокъ болады, кеси ол тизгинни тёппесинде тургъанлай да. Шёндюгю илму бийик жетишимлеге жетгенде да, нек табылынмайды бир мадар кир-кипчикни къурутуп къояргъа? Дунияны аслам лабораторияларында бу жарсыуну юсю бла кёпле кюрешедиле да.

- Целлюлозадан этилген биокелишген (совместимый) материалдан – гидроксемилфурфуролдан – пластик шешаны кёргюзтюрге айтхан эдиле эки жыл мындан алгъа дунияны алчы фирмалары, – дейди РАН-ны член-корреспонденти Валентин Анаников.

- Алай шёндюге дери да аллай шешаланы тюкенледе бир киши да кёрмегенди.

Аллай материалла уа илмугъа 20 жыл мындан алгъа белгили болгъандыла, алимле да биледиле андан «иги» пластикни къалай этерге кереклисин. Андан тышында да, он жыл мындан алгъа алчы запад къыралла биокелишген эм ууу болмагъан затланы, миллет къоркъуусузлукъ жаны бла дурус кёрюп, къабыл этгендиле. Алай асламлы чыгъарыуну уа къолгъа алмай къойгъандыла. Сылтауу уа: багъа келеди – 1 граммгъа 1 евро. Аллай ахчагъа бир киши да хазыр тюйюлдю таза затладан полимерле жарашдырыргъа.

Энейланы Тимур космонавт Георгий Гречко бла Мстислав Келдышни суратыны къатында.

лы жумушду. Битеу бу илму жангычылыкълагъа уа бизни жерлешибиз - космонавтиканы айнытыугъа уллу къыйын салгъан алим, Россейли академияны академиги Энейланы Магометни жашы Тимурсуз жетмезге да боллукъ эдик. Ол совет космонавтиканы башламчылары Сергей Королев эм Мстислав Келдыш бла бирге кёп илму жангычылыкъланы авторуду. Кесини биринчи ишин а Москваны къырал университетини механико-математика факультетини ючюнчю курсунда окъуна басмалагъанды.

Энейланы Тимурну илму тинтиулери Жерни биринчи спутнигин кёкге чыгъаргъанда хайырланылгъандыла, ол Кюн системаны планеталарыны къуралыуларын сюзгенди, микромолекуланы биологиясын тинтгенди. Бизни белгили жерлешибизни кёп къырал саугъалары бардыла, 1978 жылда уа алимле жангы планетаны ачыкълагъандыла, ала Тимур Магомедовични хурметине анга «Eneev» деп атагъандыла.

Сёзсюз, даулашла не кёп болсала да, аламны тинтиу алимлеге тынчлыкъ бермейди. Окъуучуланы техника чыгъармачылыкъларыны республикалы арасында уа космонавтиканы тинтиуге кеслерини юлюшлерин къошарыкъларына ышандыргъан жаш алимлерибиз бардыла. Нальчикни 9-чу номерли школуну 10-чу классыны окъуучусу Бёзюланы Тамерлан аладан бириди. Ол Марс планетаны тинтиуде хайырланыргъа боллукъ роботну ишлегенди.

-Бу робот Марсны юсюнде болгъан топуракъны, ташланы тинтиуде керекди. Робототехника, компьютерле манга бек сейирдиле. Бу арагъа да ала къалай къуралгъанларын ангылар ючюн келгенме, мындан ары жашауууму да аны бла байламлы этерге сюеме, - дейди ол.

Ким биледи, келир заманда аламны тинтиуге, космонавтика илмуну айнытыугъа, Энейланы Тимурча, юлюшлерин къошарыкъ алимлерибиз энтта ёсерле.

ТИКАЛАНЫ Фатима.

ТЕХНОЛОГИЯЛА

Тёгерекни кирлендирмеген пластик

РАН-ны органикалы химияны институтуну эм Юг-Россей къырал политехника университетни (Новочеркасск шахар) алимлери тёгерекдеги халны кирлендирмезча пластикни жарашдыргъандыла. Эл мюлк производствону къалгъан-къулгъанларындан этилгени себепли ол адамгъа да, табийгъатха да заран келтирмейди.

Кир-кипчикни хар жерде тёгюлгени дуния жарсыугъа бурулуп къалгъанды. Футурологла да ахшы прогноз этмейдиле: адам улу астероид тюшюп неда дуния жылыулукъ келип аллай бир къыйналлыкъ тюйюлдю, кеси тёкген багушданча. Математикле да тергегендиле: шёндюгю болум тюрленмесе, бир къауум онжыллыкъдан шахарланы кёбюсю жашаугъа жараусуз боллукъдула.

Не боллугъубузну ишексиз шагъаты уа Шош океанда кёрюнюп турады: белгили кир-кипчик айрыкам. Аны тийреси 15 миллион километрге жууукъду эм океанны битеулю жеринден 8 процентни тутаргъа боллукъду. Андагъы пластик бек уулуду, кесине тенгиз суудан химиялы затланы тартханыны сылтауундан. Кирленнген затланы уа чыпчыкъла, тенгиз жаныуарла, чабакъланы кёбюсю да ашайдыла. Ууланнган затла уа аш-азыкъ

- Биз этген а он кереге учуз-ду, аны чыгъарыу да файдалы боллукъду, - дейди Валентин Анаников. – Къалай бла болду ол алай? Иш а мындады. Гидроксемилфурфуролну багъа келген затладан чыгъарадыла. Сёз ючюн, бал туздан. Дунияны алимлери эрттеден да кюрешедиле къалгъан-къулгъанладан учуз производство къураргъа. Биз а бал туз чюгюндюрню жараусузгъа къалгъанындан таза пластик этерча материал жарашдырабыз. Бу технологияны ёзеги уа жангы катализатор эм химиялы реакцияны жоругъундады – температурасы, басымы да эм башха кереклери да бирге тап келиширча этиуде.

Москвада бла Новочеркасскде сынау бардырыучу установкаланы этерча алимле къадалып кюрешедиле. Ол а гидроксемилфурфуролну чыгъарлыкъды, андан а аш-азыкъ промышленностьда керекли шешала, пакетле, адырла эм башха затла хазырларыкъдыла.

Бу иш Россейли илму фондну грантына тийишли болуп, эки жылны ичинде дунияда бир да болмагъанча технологияны къураргъа онг бергенди. Бюгюнлюкде анга жетген жокъду.

Юрий МЕДВЕДЕВ.
«Российская газета».

Заман, адамла, къадарла

Ныхыт жолланы онглай

Касайланы (Мусакаланы) Ариужан туудукъчугъу Ислам бла.

Дертден къачыу

Касайлары кенг жайылгъан тукъумладан бириди. Ала Шимал Кавказны аслам тийрелеринде да бардыла. Къабартылы бийлени кеслерини бир атлы къабакълары окъуна болгъанды.

Аладан жайылгъандыла Къарачайда Касайлары да. Къалай бла? Бурун заманда кавказ халкъла тойларын, къууанчларын тапанчала атдырып, уллу тауууш этдирип, алай ётдюрюп болгъандыла. Аллай къууанчланы биринде Касай къабакъдан Атай, кеси да сюймей, къалай эсе да бир жуукъ адамын ёлтюрюп къойгъанды (къарындашындан туугъанны да дейдиле). Дерт жетдирирле деп къоркъуп, алайдан къачып, Къарачайгъа кетгенди. Анда юйдегили да болгъанды.

Иги кесек заман озгъандан сора муну Къабартыда къалгъан къарындашлары, излей кетип, ызындан баргъандыла. Атай, узакъдан къарап, келе тургъан атлыланы кёрюп, ала дертлерин жетдирирге келген сунуп, къоркъуп, кесин черекге атханды. Жюзюп, бирси жагъасына чыгъаргъа жуукъулары жетедиле. Аладан бири: «Ычхындырдыкъ, аякъларын марап атыгъыз!» - деп къычырды. Алай, не медет, окъ учуп барып, Атайны жауурун къалагъыны тюбюне тийип, ёлтюрюп къойгъанды. Аны жаш къатынчыгъы къарынында сабийи бла къалгъанды.

Къарачайны сайлау

Къайын жигитлери келинчиклерин Къабартыгъа алып кетер муратда: «Бизни бла кел, кеси жерибизге, Касай къабакъгъа къайтайыкъ!»- деп тилегендиле. Алай айтханларын этдиралмагъандыла. «Хо да, сен айтхан болсун, алай жашчыкъ тууса, Касай атарсыз, къызчыкъ тууса уа - Халимат!»- деп, саламлашып, къарындашла ызларына къайтхандыла.

Жашчыкъ тууады да, анга Касай атайдыла. Атайны жуукъулары аны эшитип, Къабартыдан келип, сабийни да кёрюп, къууанып, анасына уа: «Энди биз айтханны эт да, балачыкъны да алып, бизни бла атасы чыкъгъан элге кел!»- деп тилегендиле. Алай келинлери: «Къоя турургъуз, жашчыкъ да бир кесек ёссюн!»- деп, унамайды.

Касай ёсгенди, акъылбалыкъ болгъанды. Сайларгъа тюшгенде уа, Къарачайда къалгъанды. Алай бла анда тукъум терекни мурдорун салгъанды.

Белоруссияда эсгертме салыннганды

Касайланы Муса да Хурзук элде жашагъанды. Аны жашы Осман, Уллу Ата журт урушда Белоруссияда 121-чи партизан полкну командири болуп, чексиз кёп жигитлик этгенди, немис-фашист аскерни аслам солдатын къыргъанды, техникасын да тюп этгенди. Ол кеси да Белоруссия ючюн баргъан къаты сермешлени биринде, Могилёв районну Хрипелево элинде душман окъ тийип жоюлгъанды.

Уллу Ата журт уруш бошалып, 20 жыл озгъандан сора СССР-ни Баш Советини Президиумуну Указы бла Касайланы Мусаны жашы Османнга Совет Союзну Жигити деген ат аталгъанды. Аты ол командири болуп тургъан 121-чи партизан полкга да аталгъанды. Могилёв районну Хрипелево элинде анга эсгертме да салыннганды. Къазауатдан аны ёлюгюн Могилёв шахаргъа кёчюрюп, анда асырагъандыла, къабырыны юсюнде уа эсгертме ишлегендиле.

Фронтдан - киши жерине

Мусаны къаршы жуууугъу Касайланы Таулан да Хурзук элде жашагъанды - Минги тауну этегинде. Аны жашы Исмайыл сабийлигинден окъуна таула бла уллу шуёх болгъанды, аланы тёппелерине кёп кере чыкъгъанды. Тышындан келген къаячыланы да айландырып болгъанды ыранлада. Жыл саны жетгенде уа «Узун-Къол» деген жерде альпинистлени лагерин къурап, анга таматалыкъ этип тургъанды.

Урушну ал кюнлеринде уа Исмайыл фронтха кетгенди. Ол заманда аны юй бийчеси Мусакаланы Ариужан къарынында сабийи бла къалгъанды. 1942 жылда 15 апрельде уа ол жашчыкъ тапханды, аны атына Исхакъ атагъандыла. Ол юйюрде тёртюнчю сабий болгъанды. Ол да тууп, бир жыл бла жарымдан а халкъны туугъан жеринден зор бла Орта Азиягъа бла Къазахстаннга кёчюргендиле.

Ариужан тёрт да сабийи бла Къазахстанны кюнбатыш жанына, Арыс районнга, «Большевик» колхозгъа тюшгенди. Аны юч эгечи, къарындашы, дагъыда жыйырмадан артыкъ юйюр, битеу да 76 къарачайлы, жангы жерде къазахлыла бла бирча жашап тебирегендиле. Мюлк мамукъ ёсдюргенди. Къыйын хауа болумлада ишлей, къарачайлыла анда ары дери билмеген жангы усталыкълагъа юйреннгендиле. Ариужанны тамата жашчыгъы Абуюсюп 12-жыллыгъында тракторну жюрютюрге юйренип, колхозда тракторда ишлегенди. Исхакъ да школдан бош заманында къарындашына болушургъа кюрешеди, прицепщиги болуп.

Аланы аталары къызыл аскерчи Исмайыл а, Уллу Ата журт урушдан сора юйдегисин излей келип, Узбекистаннга

Касайланы Исхакъ.

тюшгенди. Ташкент шахарда тохтап, анда химзаводха ишге киргенди. Бир кюн тынчлыгъы болмай, юйдегисин излеп тургъанды.

Ыйых кюнлени биринде ол базаргъа чыгъып, бир таныш адамымы иш кёрюр эсем деп, тёгерекге-башха къарай келип, кёзю бир тиширыугъа илинип къалады. Къаршыракъ жанлай барып, тюрслеп къараса, ол а Хурзукда бирге жашагъан къарачайлы болуп чыгъады. Экиси да саламлашып хапарлашханларында ол тиширыу Исмайылны юйдегиси къайры тюшгенин айтып береди. Ма алай бла тапханды ол юйюрюн.

Туугъан журтларына къайтыу

1957 жылда жаз башында Исмайыл юйдегиси бла Кавказгъа, ата-бабаларыны элине, Хурзукга кёчюп келгенди. Тозурагъан журтну жангыдан аягъы юсюне салыргъа керек эди да, адамла, келе-келгенлей, аны къайгъысын этип, къадалып, юйле, амбулатория, школ, тюкен, алагъа кёре эллилеге жарарча башха мекямла да ишлегендиле.

Хурзукда орта школ болмагъанда, сабийле къоншу эллеге жюрюп окъугъандыла. Исмайылны къайыны Мусакаланы Жаппай Усть-Джегута да жашагъанды. Исмайыл Исхакъны анга жибергенди. Ол а анда комсомолгъа киргенди, жаш тёлю организацияны секретары да болгъанды. Школдан сора шофёр курслада окъуп, кесине правола алгъанды. Андан ары анасыны къарындашы бла бирге машинада ишлеп, Къобан сууну аллын «Кубань-Калауз» илипиннге буруп, Ставрополь ёзенлени сугъарып, бай тирлик алыргъа къыйын салгъанды.

1962 жылда аны военкоматха чакъырып, Сталинград (Волгоград) шахаргъа жибергендиле. Анда ол кичи командирлени курсларын бошап, Германияда разведвзводну командирини орунбасары болуп, юч жылны къуллукъ этгенди. Аны КПСС-ни членлерине кандидатха, ызы бла уа партиягъа да алгъандыла, бирси аскерчилеге юлгюге кёргюзтюп, саугъалап да тургъандыла.

Нальчикге келиу

Аскерчи борчун махтаулу толтуруп, Исхакъ КъМКъУ-ну тарых - филология факультетине окъургъа кирир муратда Нальчик шахаргъа келгенди. Алай, кеч къалып, заманында къагъытларын беральмагъанды. Коммунист болгъаны себепли, иш излей, партияны шахар комитетине баргъанды. Андан муну «Къабмалкъпромстройну» механизация управлениясына жибергендиле. Автокранда ишлей, Касайланы Исхакъ Нальчик шахарда кёп къатлы жашау юйлени, Долинскни тийресинде санаторийлени къурулушларын бардыргъанды.

Кюнлени биринде партия организацияны секретары чакъырып: «Сени кибик алчы ишчиле, коммунистле бла милицияны намысын-сыйын кётюрюрге, кючлерге дейдиле да, сени республиканы Ич ишлерини министерствосуну къарамына жиберсек, ыразымыса?»- деп соргъанында, жаш: «Хау!»- дегенди.

Мындагъы министерстводан аны окъургъа Бакугъа, Ич ишлерини министерствосуну энчи билим берген орта школуна жибергендиле. Анда биринчи окъуу жылда аны курсну партия организациясыны секретарына айыргъандыла, ызы бла уа - взводну командирине.

1969 жылда школну айырмалы бошап, Нальчикге къайтып келгенди. Мында аны ОБХСС-ни инспекторуну къуллугъуна салгъандыла. Ишлей тургъанлай, заочно окъургъа СССР-ни бу ведомствону Дондагъы Ростовда бийик билим берген школуна заочно кирип, аны капитан чын бла бошагъанды.

1975-1977 жыллада уа Исхакъ милицияны Александровкадагъы бёлюмюню начальниги болуп ишлегенди. Андан сора МВД-ны айтылгъан академиясын бошагъандан сора Нальчик шахарны Ич ишлерини Октябрь район бёлюмюню начальнигини орунбасары болуп ишлегенди. Ол къуллукъда подполковник чын да алгъанды.

Жамауат иш

1990 жылда, кеси тилеп, Нальчик шахарны спецкомендатурасыны начальнигини къуллугъуна кёчгенди. Андан 1993 жылда пенсиягъа чыкъгъанды.

Болсада аны тынчайыргъа къоймай, ишин иги бардыргъаны себепли Нальчик шахарны администрациясыны таматасы кесине юрист этип алгъанды. Ол анда 2002 жылгъа дери ишлегенди. Бусагъатда ол Ич ишле министерствону эм Нальчик шахарны аскерчилерини ветеранларыны советинде юридический комиссияны председателиди, ёсюп келген жаш тёлюню аскер-патриот ниетде юйретир ючюн билимин, заманын да къызгъанмайды.

Касайланы Исмайылны жашы Исхакъны къыралгъа салгъан къыйынына тийишли багъа берилгенди. Ол бир къауум майдал, диплом, махтау грамотала бла да саугъаланнганды. Кеси да юй бийчеси Бабаланы Магометни къызы Роза бла юлгюлю юйюр къурагъанды. Экиси да тёрт жаш ёсдюргендиле, аланы окъутуп, бийик билим бергендиле, аппа, амма да болалгъандыла.

Арбазларына, юйлерине, бахчаларына кирсенг, асыры тизгинлиден, чыгъарыгъынг келмез! Кёплени болмаз аланыча тауукълары, баппушлары, къазлары, гуралары, къоянлары да. «Касайлары юйретгендиле бизни ишлерге!»- дейдиле къоншулары.

АЙШАЛАНЫ Оюс,
тарых илмуланы кандидаты.

Багъыу махкемеледе

Эллиледен ыразылыкъ таба

Хабаз элни амбулаториясы эскирек мекямда орналгъанлыкъгъа, тёгереги, ичи да тазады, тизгинлиди. Бусагъатда аны таматасы Тюбейланы Зульфияды. Ишин уста билген специалистди, борчун ангылагъан адамды.

Аны биргесине Уяналаны Фатима урунады. Сабий тууп бираздан сора анга тюрлютюрлю аурууладан дарман салып тебирейди. Сёз ючюн, эки айдан ёпке ауруудан, юч айдан кёк жётелден (коклюш). Дайым а, анализлерин алып, саулукъларын тинтеди.

Кюз артында суукъ ауруула жукъмазча уллугъа-гитчеге да прививка этедиле. Быйыл ол иш мында тынгылы ётдюрюлгенди. Хабазчы жаш Солтанланы Хыйса аны юсюнден былай дегенди: «Быйыл бла жети кере дарман салдыргъанма, кесекледен аурумагъанма. Элде дагъыда кёпдюле прививкаланы хайырын ангылагъанла.

Башында сагъынылгъанладан сора да, мында Тетууланы Файзуат ишлейди. Ол а абаданлагъа къарагъан медсестрады. Элде къыйын саусузла бардыла. Аллайлагъа, врачны биргесине барып, ауруларына кёре багъыу амалла этеди. Бир-бир адамлагъа тюрлю-тюрлю дарманла жарашмайдыла. Файзуат аланы барысын да биледи, жарагъанланы береди.

Тетууланы Файзуат.

Уяналаны Фатима.

Амбулатория школ къатында орналыпды. Аны арбазында уа жарау этерге спорт керекле бардыла. Сабийле аладан жыгъылып, аберилерин да ачытадыла. Медсестрала алагъа да терк болушлукъ этедиле. Аллай ишлери ючюн махкемени къуллукъчулары элчиледен кёп ыразылыкъ табадыла, ариу алгъышла эшитедиле.

ОСМАНЛАНЫ Хыйса.

Учунуу

Энчи фахмулулугъуну кёп тюрлюлюгю

Адам боллукъ - атламындан белгили, дегендиле бурунгулула. Бу сёзню магъанасы ёмюрле оза келгенлеринде да тас болмагъанды. Сарбашланы Азретни жашы Азнор – архитектор, суратчы, назмучу, макъам жазгъан жырчы, хунерли адам - ол эрттегили айтыуну кертилигине шагъатлыкъ этеди.

Азнор малкъар халкъ сюргюнде болгъан жыллада Акъмолада туугъанды. Ол Ата журту бла туугъан жери болгъан таулуладанды. Жашау алай бёлгени кимни кёлсюз, кимни таукел этген эди. Баям, ол экинчилеринденди. Ёсген жери Къазахстанны бек сюеди, андан кеч келгенлени кёбюсюча, аны дайым ыразылыкъ бла тансыкълайды. Ата журтну уа неси да татлыды: аны юсюнден назму жазады, суратла ишлейди, анга атап, жырла тагъады, сора бизни эллерибизде, шахарларыбызда ариу юйле болурун истейди.

Азнорну анасы Маржан Улбашланы Муса эфендини къызындан туугъан эди. Ол кеси заманыны белгили адамы болгъанды. Халкъ сёзюне тынгылагъан дин къуллукъчу, аны жазыучу жашы Ахмадия, Ибрагим да тюрме, Сибирь да сынагъандыла. Жаш Къабарты-Малкъар къырал университетни къурулуш факультетинде окъуп, инженер усталыкъгъа юйреннгенди. Музыка бла, жыр бла уа сабий заманындан бери да байламлыды - Акъмолада (бусагъатда Астана) музыка школда окъугъанды. Аны бла бирге сурат ишлерге да юйреннгенди. Назмулары уа - макъам салынып жазылгъан низамлы тизгинледиле.

Анча тюрлю усталыкъда ишлерге анга не зат болушады? Баям, бир хунер бирсин ызындан тарта, алай бара болур. Суратларына къарасанг, эсинге назму тизгинле тюшедиле; аланы окъусанг, кёзюнге суратла келедиле. Ма, сёз ючюн, бир назмусун алсанг:

Къолумда - кёксюлдюм
чечекле.
Кёзлеринг эсиме тюшдюле.
Аллахны суратын излерге
Кюрешдим, къармадым
мюйюшле.

(«Къолумда кёксюлдюм чечекле...»)

Поэтни лирика жигити, кёксюлдюм гюлчюклеге къарай, ол табийгъат жаратхан тамашалыкъгъа къууана, ариу тиширыуну кёзлерин эсине тюшюреди, аны ышаргъанын, ол жашагъан уллу, кенг Россейни да. Быллай чыгъарманы окъусанг, кёзюнге келген суратла бир да аламатдыла.

Кеси жарыкъ, жууаш адам болса да, Азнорну чыгъармаларында мудахлыкъ бла соруула кёпдюле. Ол а назмучуну, суратчыны ич дуниясы толу болгъанын кёргюзтеди. Неге да къайгъыра, къууана, жарсый билген лирика жигит авторну келечисиди. Ол дуниягъа айтырын назмула къатлайдыла. «Ауур сагъышларым сюре...» деген назмусунда былай айтылады:

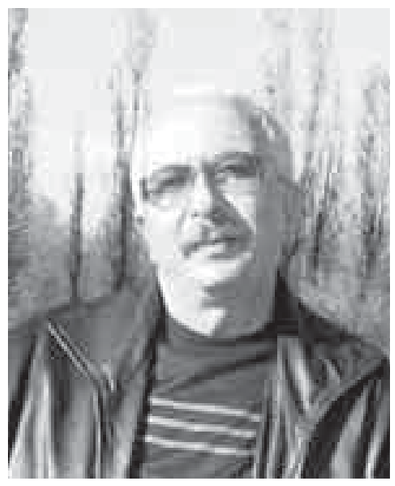

Жашау, алгъынча, ажайып,
Женгил угъай, ауурду энди...

Аны окъугъанынгда, женгил, ариу заманы - жашлыкъ - узакъда къалып, адам жашау сынауладан ёте баргъанын эслейсе. Кёп кере да сен кесинге соргъан соруула: «Мен не сюеме? Не излейме?» - къатланадыла.

Бата баргъан кюнню сыфатындан ариу жер юсюнде кёп зат табылмаз. Аны назмугъа, жыргъа салыргъа, суратын ишлерге ким да сюеди. Ол чакъгъа бирге къарагъанла уа – бирге кюнню ашыргъанла – биледиле: кюн тамбла танг ата жангыдан чыгъарыгъын. Алай болуп турса эди хар неде да - кетген ариулукъ къайтырча!

Не зауукълуду - кюн батханына
Къарайбыз экибиз да биз
бирге,
Къызыл ауанасын атханында
Ол кюнбатыш бу жай
ингиринде...

(«Кюн батханы»)

Кюнню батханы, ол ариулукъну жер юсюнде - тауда, тюзде, тенгизде да кёпге тыяргъа кюрешгенибиз, кёзюбюзню къууандырып, жюреклерибизге жарыгъын салып кетеди. Бютюнда жанынгда аны ашырыр адамынг болса.

Азнор кёп суратчы, жазыучу, башха тенглерине да назмула жораларгъа бек сюеди, сёз ючюн, Занкишиланы Ибрагимге, Кипов Мухамедге, Къулийланы Борисге, Баккуланы Владимирге, Байзуллаланы Алийге, Табакъсойланы Мухтаргъа... Асыл сёзню багъасы болмаз.

Суратлары уа - ажайыпла. Аны «Полёт души» деген ат бла къуралгъан экспозициясына къарагъанла, ол а КъМКъУ-да Отарланы Керим атлы маданият арада къуралгъан эди, сейир-тамаша болуп, жюреклерибиз къозгъалып, сурат ишлеу чыгъармачылыгъыбызгъа уллу фахму къошулгъанын къатлап-къатлап айтхан эдик. Графика, живопись жанрлада ишленнгенлери да бар.

Сурат кеси сайлайды дейдиле аны жаратырыкъны, сюерикни. Азнорну «Настроение», «Фантазия» деген сериялары кёп оюм этдиредиле. Алагъа къарасанг, бирде - жарыкъ, бирде - мудах, бирде - бурдумлу, бирде жюрек тынчлыкъ берген оюмла келекете. Чыгъармаланы бирини аллында тохтап, мёлеклеча ариу тиширыуланы учунуулу бетлерине къарай тургъанымда, жюрегимде бу тизгинле жаратыладыла:

Бюгюн кюн сейирди, бир
бирге
Къошулуп тюрлю игиликле -
Тюз тейри къылыч
тартылгъанлай,
Не сюйюнчюлюк
айтылгъанлай...

Крамскойну «Белгисиз тиширыу» деген сураты кёп тюрлю сагъыш туудурады. Ол кимди? Аны акъыллы кёзлеринде не оюмла бугъунадыла? Художник мингминг адамланы арасында муну эслеп, къалай айыргъанды? Суратын не хыйсапдан этгенди?.. Алайды, жашауда хар нени да адам эсинде тутмайды, андан кетмез затла уа боладыла.

Бу темагъа асламдыла Азнорну ишлери. Ма бирини аты «Жаз башы» деп алайды. Ариу жаш тиширыу, аны башында уа чагъадыла, чагъадыла гюлле. Анга къарай, кёлюмде бу назму тизгинле туудыла:

...Чачынг не дух ийис этди!
Ол суратдан бери жетди!
Кюн ажашханды кёзюнгде,
Ол къошулурму сёзюнге?..

Аны Ата журтубузгъа аталгъан суратлары энчидиле. Аланы хар биринде Беш да Тау Элге элтген жолланы, тау бетлени, сууланы, чучхурланы таныргъа боллукъса. Бояуну кертилигин сезиу сурат ишлегеннге бек къыйын жумушладан бири болса да, Азнор табийгъат ишлеринде аны не оздурмайды, не кем этмейди. Бир суратда - къаяла ортасында тар жолчукъ. Анга къарасам, былай сунама:

Ах, эки жанында - къаяла,
Ортада уа барады жолчукъ.
Ол элтеди башха дуниягъа,
Не сейир тасхалыды очукъ!
...Созулады Чегем журтуна,
Орсундак, Думала да анда.
Ол, тарда кёрюне, жутула,
Элтирикди ата-бабама...

Минги тауну бир ненча сураты, Чегем чучхурла жайда, буз къайнагъан заманда, кёлге къарап тургъан къайын терекле... - къудуретни ненча сураты барды! Барысы да, къарап тургъанынглай, тансыкъларча, алай жуукъ, алай татлы, назмулу, жырлы!

Бу жууаш, жумушакъ сёзлю, ариу кёллю жашны жашауу сыйдам болмагъанды: беш сабий эртте атасызлай къалып, туугъан жерлерине кеч юйлеширге тюшюп, анасыны, къыйналса да, эс тапдыргъан дерслери; энди не да тап болду деп къууанныгн чагъында уа Маржан, юйдегиси Созайланы Светлана замансыз кетип, эки къызчыгъыны мудах кёзлерине къарагъаны. Ол тынч тюйюл эди.

Бюгюн Азнорну къатында сабыр юй бийчеси Атталаны Азиза, юч эгечи Мариям, Айшат, Галина, киеулери Атайланы Жашарбек, Шауаланы Сагид, Герийланы Рамазан, къарындашы Сагид, къызчыкълары Танзиля бла Мариям, туудукълары. Аллах шуёхубузну ол насыбына саулукъ, ёмюр, илхам къоша барсын! Биз да, «Ахшыны къатында олтурсанг, къолунга къуш къонар» дегенлей, аны жанындабыз.

МУСУКАЛАНЫ Сакинат.

ОЮМ

Блогер журналистге нек саналмайды

Бу соруу бла байламлы даулашла дайым чыгъа тургъанлары себепли, мен да алагъа къатышыргъа сюеме. Кётюрюлген тема мени кесиме да сейирди, дейди белгили журналист Владимир Познер.

Алай бла соруу былай салынады: «Блогер - ол журналистмиди, сора Интернет бла тюрлю-тюрлю информация излеу системала асламлы информация органлагъа саналамыдыла?»

Мен оюм этгенден, анга жангыз да бир тюз жуап барды - угъай. Алай нек айтханымы уа бусагъат ангылатайым. Бек алгъа блогерден башлайыкъ.

Ол журналист болур амалы жокъду, биринчиден, блогер усталыкъ тюйюлдю. Экинчиден а, ол а артыкъда магъаналыды, аны бир тюрлю жууаплылыгъы жокъду – ол не сюйсе да, айта, жаза береди. Анга шартланы тюз, терс болгъанларын тинтирге керек тюйюлдю. Бир тюрлю контроль жокъ, журналистгеча, жууаплылыкъ салынмайды.

Былайда журналистлени араларында уа ётюрюк жазгъанла, болумланы юслеринден тынгылы билмей басмагъа не эфирге бергенле уа жокъмудула, дерикле да чыгъарыкъдыла. Айхай да, бардыла. Алай ала журналист шартларын тас этгендиле, эм уллу жарсыу да андады. Ала жорукъланы эсге алмагъан хирургла кибикдиле. Аллай хирург а врач деген сыйлы атын тас этеди.

Мен блогерлеге сёгюм салмайма, жангыз да аланы бла журналистлени араларын айырыргъа керекди дейме. Кеслерин башда айтылгъаныча жюрютген журналистле усталыкъларына кир амгъа саладыла. Блогерле жаланда кеслерин аман бетли этедиле.

Асламлы информация органланы юслеринден айтханда, ала къыралны законларына сыйынырыгъа тийишлидиле. Олду аланы Интернетде бола тургъан затладан айыргъан.

Дагъыда бир зат. Бир-бир блогерлени бла сайтланы адамла артыкъда кёп окъугъанларыны сылтауун мен ма мында кёреме: журналистлени, асламлы информация органланы бир къаууму бу атха келишмей къалгъандыла. Аны себепли окъуучу кертиге бир кесек окъуна ушагъан шартланы, кесини оюмун да айталырча жерни излерге кюреше, сетьни жанына бурулады. Аны бла байламлы эсиме Линкольнну сёзлери келедиле: «Халкъны бир кесегин кёп заманны алдап турургъа эмда бир кесек заманны халкъны аслам кесегин алдатып турургъа боллукъду, алай сау халкъны къуруда алдап турур онг жокъду».

«**Российская газета**».

КЪАЙГЪЫРЫУ

Солугъандыла, саулукъларына да къаратхандыла

Алгъаракълада Элбрус районда адамланы социал жаны бла жумушларын жалчытхан махкемеде сабий ауазла, макъамла эшитиле эдиле. Тышындан келген адам анда Жаш тёлюню эмда сабийлени чыгъармачылыкъларын айнытхан Мокъаланы Магомет атлы араны окъуучуларын кёргендиле. Ала анда солугъан абаданланы жыр, тепсеу бла къууандыргъандыла.

Жаш тёлю ары келирни аллында Малкъар халкъны жангырыууну кюнюне жораланнган программасын хазырлагъанды. Бу къууанчлы тюбешиуде байрамны, кёчгюнчюлюкню, туугъан жерге къайтыуну юсюнден айтылгъанды. Ызы бла сабийле, жырлап, тепсеп, абаданланы къууандырыргъа кюрешгендиле. Ала да, ыразылыкъларын букъдурмай, хар номерге къарс къагъып, жаш артистлеге уллу ыспас этгендиле. Бирле уа ала бла тенг тепсерге окъуна чыкъгъан эдиле сахнагъа.

Социал учреждениялы бёлюмюне кёп болмай тынгылы ремонт этилгенди. Хар отоуунда да холодильникле салыннгандыла. Жууукъ кезиуледе уа телевизорлары да боллукъду. Аны таматасы Чофанланы Поузия айтханнга кёре, шёндю мында солугъанла кёчгюнчюлюкню сынагъанладыла. Кеслери да жаланда Тырныууздан угъай, районну эллеринден да келгендиле. Алагъа хар кюн сайын юч кере жылы аш бериледи. Саулукъларына уа врачла - терапевт бла невролог - къарайдыла. Ала айтханны тамамларгъа уа юч медсестра, ол санда бир массажист, болушадыла. Арт кезиуледе учреждениялы жылы суу бла тийишли медицина процедураланы бардырып башларгъа онг табылгъанды.

Мында солугъанла заманларын эрикмегенлей, зауукълу ётдюрюрча тийишли культура программа да къуралгъанды. Анга жууаплы специалист Атаккуланы Гульнара абаданланы къууандыра, кёллерин ала билгенине ишек жокъду. Алай бла ол къонакълагъа Минги таугъа экскурсия бардыргъанды, шахарны «Тотур» стадионунда байрамгъа да элтгенди.

Районну пенсиячыларыны союзуну башчысы Тёппеланы Шаухал да, ала бла бир ненча кере тюбешип, жашау, солуу болумлары бла шагъырейленнгенди, бир тюрлю излегенлери бар эсе, жашырын этмезге чакъыргъанды. Алай тарыгъыула болмагъандыла. Арада солугъан абаданла анда ишлегенлеге, алагъа деп къуралгъан онглагъа да ыразылыкъларын билдиргендиле.

Араны администрациясы уа кесини жанындан болушлукъ этген спонсорланы, уллу кёллю болмагъан адамланы белгилегенди эм ыспас этгенди. Ол санда «Соломон», «Кавказ» тюкенлени ишчилерин, «Афалина», «Вавилон» аптекаланы да. Предпринимательле Ёзденланы Азноргъа, Апани Амировха, Ирина Васильевагъа, Къартлыкъланы Билялгъа, Юсюпланы Фатимагъа, Ахматланы Алийге, Чыпчыкъланы Любагъа, Будайланы Мариямгъа, Кючмезланы Алийге, Афашокъланы Любагъа эм башхалагъа да ыразылыкъ сёзле айтхандыла.

Минги таугъа экскурсиягъа уа автобусну «Эльбрус-транс» предприятие бергенди. Предприниматель жаш Сотталаны Рамазан а Гара суула ёзенинде аш-азыкъ бла сыйлагъанды абаданланы.

Анатолий ПЕТРОВ.
Сурат авторну.

ШАГЪЫРЕЙЛЕНИУ

Кийим тигиуню жашырынлыкъларына тюшюне

Арт заманлада билим берген учреждениялада окъуучуланы ариулукъну кёре, игини бла аманны айыра билирге юйретиуге да уллу эс бурулады. Сёзсюз, ол кесини хайырын да береди. Хасанияны 16-чы номерли орта школуну алтынчы классыны устазы Улбашланы Жамиля сохталарын айбатлыкъгъа, адеплиликге шарт юлгюледе тюшюндюрюр мурат бла Нальчикде Мадина Саральпны миллет маданият арасына элтгенди.

Анда алагъа тамата искусствовед Марина Битокова, жарыкъ тюбеп, миллет юс кийимлени, жаулукъланы, бёрклени юслеринден сейирлик эм тынгылы хапар айтханды. Алай бла къызчыкъла Кавказда бурун заманлада жашагъан эр кишиле, тишырыула да къалай кийиннгенлерини юсюнден билгендиле. Эр киши костюм кёп жылланы хазна тюрленмегенди, тишырыуланы жыйрыкълары уа жюз жылланы ичинде жыйырманчы ёмюрге дери кёп кере алышыннгандыла.

Марина Владимировна хар тигилген затны къатына жуукълашдырып, аны къачан кийгенлерин, къаллай тукъумгъа тийишли болгъанларын, малкъарлы эмда къабартылы тиширыуланы кийимлеринде кюмюш затла кёбюрек нек болгъанларын, бёрклени да тюрлю-тюрлюлери не хыйсапдан кийгенлерин эмда кёп башха шартланы ангылатханды. Жюз жыл мындан алгъа салыннган накъыыш къалай сакъланнганын да кёргюзтгенди.

Школчула ол кюн мында Ван Гогну, Клод Манени, дагъыда башха белгили художниклени суратларын кёргендиле, республикада алтын, кюмюш халыла бла накъышла салгъан усталаны ишлерин, къамишден, териден, агъачдан, тюрсюнлю ташладан этилген затланы, модельер Мадина Саральп тикген кийимлени, ол санда хар кюнден кийилген эмда той жыйрыкъланы да кёргендиле.

Ахырында къонакъла Марина Битоковагъа ыспас этгендиле, онг болгъанлай, дагъыда къайтыргъа келишгендиле.

ХОЛАЛАНЫ Марзият.
СУРАТДА: Марина Битокова къызлагъа костюмланы, жыйрыкъланы кёргюзтюп, хапар айтханды.
Суратны автор алгъанды.

БАСМА

Кемеле бла байламлы билдириуледен толу китап

«РусГидро» компанияны Къабарты-Малкъарда бёлюмю Мечиланы Кязимни атын жюрютген республикалы сабий библиотекагъа «От мачты до киля» деген китапны саугъалагъанды. Анда Пётр I патчахны заманында россей флот къалай къуралып башланнганыны юсюнден айтылады. Ол кеси да суратладан бай болгъаны аны окъугъан сабийлеге бютюнда сейир боллукъду, деп ышаннганларын билдиредиле компаниядан.

Китап «ДЕТГИЗ» басмада «РусГидрону» «Таза энергия» деген жандауурлукъ программасыны хайыры бла чыгъарылгъанды. Аны автору Евгений Анисимовду-белгили алим, тарых илмуланы доктору, телеведущий. Ол анда 17-чи ёмюрню ахырында эм аны ызындан келген ёмюрню ал жылларында кемелени къалай ишлегенлерини, сугъа къалай тюшюргенлерини, ала не бла сауутланнганларыны юсюнден сейир хапарла айтады.

Китап тарых эмда техника жаны бла шартладан байды. Айтылгъаныча, суратладан, иллюстрацияладан да кем тюйюлдю. Аланы ишлеген художник Никита Андреев, кемелени кеслери бла чеклеиип къалмай, алада приборла, механизмле, тюрлю-тюрлю устройствола не хыйсап бла орнатылгъанларын шарт кёргюзтюрге кюрешгенди. Устаны къолу агъач эмда темир бла кюрешгенлени, литейщиклени ишлерин, кемени отоуларын да жиг-жиги бла кёргюзтеди.

Библиотекагъа китапны презентациясына Нальчикни 3-чю номерли орта школуну 5-6-чы классларыны окъуучулары да келген эдиле. Сабийле аны бла шагъырейленнгенлеринде сора флотну, кемелени юсюнден викторинагъа къатышхандыла.

Гидроэнергетикле аланы хар бирине да бу китапны саугъалагъандыла. Энтта да отуз экземпляры уа китапхананы фондуна къошулгъанды. Жууукъ кезиуде республиканы хар районунда быллай учреждениялагъа да берилликдиле ала.

УЛБАШЛАНЫ Мурат.

Спорт Спорт Спорт

Иги кёрюмдюлеге жетгендиле

Тырныауузну «Геолог» спортсаулукъ кючлеу комплексинде ауур атлетикадан 17 жыллары толмагъан жашланы эм къызланы араларында республиканы чемпионаты бардырылгъанды. Анда кеслерини ауурлукъ категорияларында Владислав Борткевич, Хапаланы Магомет (Тырныауз); Гюлюйланы Расул (Лашкута); Алан Куршев, Беслан Гордогожев, Рустам Канамготов (Атажукино); Арсен Хамдохов бла Артур Тохов (Нарткъала) къытхандыла.

Къызлада биринчи жерни нарткъалачы Елизавета Александрова алгъанды. Тёртеулен - Елизавета Александрова, Алан Куршев, Къазийланы Омар (Нальчик) бла Къазийланы Альберт (Къашхатау) - спортну устасына кандидатны нормативин толтургъандыла. Хорлагъанла уа энди Россейни биринчилигине къатышырыкъдыла.

Дунияны чемпионатына къатышырыкъды

Дондагъы Ростовда пауэрлифтингден Европаны чемпионаты болгъанды. Анга Россейден, тыш къыралладан да 670 абадан эм жаш спортчу къатышханды.

Анда юниорланы араларында Элбрус райондан Курданланы Марат (75 кг.) хорлагъанды. Ол троеборьеде битеу да 490 килограммны кётюргенди. Артда кесинден кёбюрек ауурлукъ категорияда да - 82 кг. - чыгъып, 230 килограммны ёрге чыгъаргъанды. Энди Марат кесин дунияны чемпионатында сынарыкъды.

Сочиден - умутландыргъан жетишимле бла

Сочиде каратеден «Кубок Кавказа» битеукъырал эришиуге Россейни онтёрт регионундан эм Арениядан 470-ге жууукъ спортчу къатышханды. Анда Къабарты-Малкъарны спорт школларында жарау этгенле аслам жетишимле болдургъандыла.

Кеслерини ауурлукъ эм жыл сан категорияларында Керим Алихаджиев, Тамерлан Мухин, Алим Шомахов, Азамат Мешев, Нодар Танашев, Альберт Шомахов, Беслан Мизов къытхандыла. Ала команда эришиуледе да хорлагъандыла. Жашланы тренерле Руслан Нахушев, Евгений Могилевец, Рустам Нахушев, Владимир Шомахов, Аслан Губашиев, Рустам Кампаров юйретедиле.

Биринчи жерде - Тамерлан Мухин.

Керим Алихаджиев бла Алим Шомахов а энди апрельни экинчи жарымында Липецкге Россейни биринчилигинде эриширикдиле.

Окъуучуланы сейирлерин къозгъай

Тырныауузну картодромунда школчуланы араларында аскер-прикладной двоеборьеден Элбрус районну тёрели биринчилиги бардырылгъанды. Эришиулени мураты - школчуланы спортну бу тюрлюлери бла кюреширге кёллендириу эм айырмалы болгъанладан районну командасын къурау эди.

Алай бла сабийле картада маневрированиеден бла пневматика ушкокдан атдырып сынашхандыла. Жашлада салыннган борчланы барысындан да иги Батчаланы Исмайыл тамамлагъанды. Андан артхаракъ Андрей Пилюгин къалгъанды (ала экиси да шахарны бешинчи номерли гимназиясындандыла). Жетинчи номерли школ-интернатдан Амир Хусаинов а ючюнчю болгъанды.

Къызлада бешинчи номерли гимназиядан Ёзденланы Аида хорлагъанды. Нальчикни онекинчи номерли школундан Данателла Цалиева - экинчи, биягъы гимназиядан Эльвина Саидова уа ючюнчю болгъандыла.

Ала Россейни ДОСААФ-ыны Элбрус районда бёлюмюню грамоталары эм кубокла бла саугъаланнгандыла. Эришгенле барысы да татлы ашарыкъла бла сыйланнгандыла.

Анатолий ТЕМИРОВ
хазырлагъанды.

Сайлау

Сахна усталыкъны сюйгенлеге

Хурметли абитуриентле! Къабарты-Малкъарны Культура министерствосу, Къулийланы Къайсын атлы Малкъар къырал драма театр хазырлау курслагъа жаш адамланы сайлау турну бардырыллыгъын билдиредиле. Аланы жетишимли бошагъанладан а Москвада Б. Щукин атлы театр институтха жиберирча къауум къураллыкъды. Ала анда 2017 жылны сентябрь айындан окъуп башларыкъдыла.

Мастер-классланы уа республиканы театрларында ишлеген белгили профессионалла кёргюзтюрюкдюле. Къадарларын сахна бла байлргъа сюйгенлеге, сорлукълары болгъанлагъа: **8-928-694-48-18**; **8-963-281-21-45** телефонлагъа сёлеширге неда Нальчикде Къырал концерт залгъа (Шогенцуков атлы орам, 28) келирге жарайды.

Сайлау тур 20 апрельде ГКЗ-да бардырыллыкъды.

Акция

Ветеранлагъа - хакъсыз такси

10 апрельден 10 майгъа дери Къабарты-Малкъарда «Такси Победы» деген жандауурлукъ акция къуралгъанды. Бир айны ичинде Уллу Ата журт урушну ветеранлары хакъсыз республиканы къайсы жерине да барыргъа боллукъдула. Аны ючюн бу телефон номерлеге сёлеширге керекди: **8(8662) 77-83-83**, **8 (928) 693 -20-92**, **8(905) 437- 83-83**.

Сёлешгенлени хар бирине да энчи эс буруллукъду.

Акцияны коммерциялы болмагъан «Центр инновации социальной сферы КБР» деген автоном организация бардырады.

Полиция

Артмакъда - героин наркотик

Къабарты-Малкъарны полициячылары, алагъа белгили болгъан шартланы тинте, «Кавказ» федерал жолда «ВАЗ-2107» машинаны тохтатхандыла. Анда алгъын башы сюдлюк болгъан 38-жыллыкъ чегемли эмда Бахсандан 42-жыллыкъ эр кишиле бар эдиле. Аланы къармагъанда, полициячыла мор бетли ун маталлы зат бла артмакъ тапхандыла. Экспертиза кёргюзтгенича, ол «героин» наркотикди, аны ауурлугъу 94,74 граммды. Тутулгъанла айтханларыча, ала аны Москвада сатып алгъандыла.

Аманлыгъына женгдиргенди

Полициягъа Чегем шахардан 35-жыллыкъ тиширыу ким эсе да аны юйюне кирип, 220 минг сом багъасы алтын затларын урлагъанына тарыгъып келгенди. Полицияны участка уполномоченныйлери бузукъчуну ачыкълагъандыла. Ол а тиширыуну къоншусу болуп чыкъгъанды. 26-жыллыкъ жаш этген аманлыгъына женгдиргенди, анга уголовный иш ачылгъанды.

Бизни корр.

УЧРЕДИТЕЛЬЛЕ: КЪАБАРТЫ-МАЛКЪАР РЕСПУБЛИКАНЫ ПАРЛАМЕНТИ БЛА ПРАВИТЕЛЬСТВОСУ

Баш редактор
АТТАЛАНЫ Жамал

РЕДКОЛЛЕГИЯ:
ЖАНГОРАЗЛАНЫ Нажабат (баш редакторну орунбасары)
ТЕКУЛАНЫ Хауа (баш редакторну орунбасары)
ТОКЪЛУЛАНЫ Борис (жууаплы секретарь)
МОКЪАЛАНЫ Зухура (культура бёлюмню таматасы)
ТИКАЛАНЫ Фатима (жамауат-политика жашау бёлюмню таматасы)

ТЕЛЕФОНЛА:
Редакторну приёмныйы - 42-63-01.
Баш редакторну орунбасарлары - 42-38-21, 40-04-82.
Жууаплы секретарь - 42-66-85.
Секретариат - 40-93-62. Корректорла - 42-63-52.

РЕДАКЦИЯНЫ БЁЛЮМЛЕРИ:
Жамауат-политика жашау - 42-67-68, 42-24-02.
Культура - 42-75-82.
Социальный-экономика - 42-66-73, 40-59-18.
Жангылыкъла эм спорт - 40-39-93, 42-66-71.
Окъуучула бла байламлыкъла жюрютюу эм реклама - 42-37-94.
Энчи корреспондент - 42-68-72.
Тилманчла - 40-28-97. Бухгалтерия - 42-30-87.
Операторла - 40-28-49, 42-39-65.

Редакция авторла бла къагъыт жюрютмейди.
Къол жазмалагъа рецензия этилмейди эм ала артха къайтарылмайдыла.
Газетде басмаланнган материаллада айтылгъан оюмла редакцияны оюму бла келишмезге боллукъдула. Алада айтылгъан хар зат ючюн Россей Федерацияны Басманы юсюнден законуна тийишлиликде материалланы авторлары кеслери жууаплыдыла.

Редакция авторладан 400 газет тизгинден (машинка бла жазылгъан 5-6 бет) кёпню алмайды.

Газет Басманы эм асламлы информацияны эркинликлерин къоруулау жаны бла Къабарты-Малкъар регион инспекцияда 1994 жылда 14-чю июньда регистрация этилгенди.
Регистрация номер —Н—0066. Индекс - 51532

Газетни басмагъа КъМР-ни Басма эмда асламлы коммуникацияла жаны бла къырал комитетини компьютер службасы хазыр этгенди.

Газет "Тетраграф" ООО-ну типографиясында басманланнганды.
Нальчик шахар, Ленин атлы проспект, 33

Газетлени иелерине тапдырыу ючюн КъМР-ни почта связыны федеральный Управлениясы жууаплыды.
Телефонла: 76-01-28, 76-01-10

Газетлени розницагъа сатыу ючюн КъМР-ни "Роспечать" акционер обществосу жууаплыды.
Телефон: 42-69-34

Номерге графикге кёре 19.00 сагъатда къол салынады.
20.00 сагъатда къол салыннганды

ГАЗЕТНИ НОМЕРИН ЧЫГЪАРГЪАНЛА:
Байсыланы Марзият - дежурный редактор;
Кетенчиланы Зульфия - жууаплы секретарьны орунбасары;
Зезаланы Лида - (1,2-чи бетле),
Бийчеккуланы Жаннета - (3,4 - чю бетле) - корректорла.

Тиражы 2050 экз. Заказ № 482
Багъасы 10 сомду.

РЕДАКЦИЯНЫ ЭМ ИЗДАТЕЛЬНИ АДРЕСИ:

360000, Нальчик шахар, Ленин атлы проспект, 5
электрон почта: elbor_50@mail.ru